

Ковшар О. В.
м. Кривий Ріг

ГРУПОВА РОБОТА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ НАВИЧОК СПІВРОБІТНИЦТВА У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті автор аналізує можливості групової форми навчальної діяльності для розвитку особистості молодшого школяра – формування гуманних стосунків між дітьми, вміння співпрацювати, можливості пізнання довкілля, отримання досвіду самостійної творчої діяльності.

Ключові слова: групова робота, співробітництво, ефективність, принципи співробітництва: принцип рівності позицій, принцип активності, принцип дослідницької і творчої позиції учасників, принцип зворотного зв'язку, принцип довірливого спілкування у групі, принцип партнерського спілкування; результативність, мотиви навчання, творча активність.

Одним із стратегічних завдань реформування освіти в Україні згідно з Державною Національною програмою “Освіта” є формування освіченої, творчої особистості, становлення її фізичного й морального здоров'я. Розв'язання цього завдання передбачає психолого-педагогічне обґрунтування змісту й методів навчально-виховного процесу, спрямованого саме на розвиток особистості учнів. Однак цьому процесові поки що бракує цілеспрямованої та науково-методичного забезпечення.

Створення на уроці атмосфери взаємодовіри між учителем і учнем сприяє активності, емоційній піднесеності, вимагає тактовності з боку вчителя, доброзичливості, поваги до гідності дитини, віри в її сили, міцного контакту з класом, зміни тактики у взаєминах з учнями залежно від зміни обставин.

Співпраця педагога та учнів можлива лише в тому випадку, якщо вона базується на особистісному підході гуманістичної педагогіки. Найчастіше методи особистісного навчання, що є в сучасній школі застосовуються в умовах групової роботи.

Мета нашого дослідження полягає в визначенні можливостей групової форми навчальної діяльності саме молодших для розвитку навчальної діяльності, формування мотивів навчання, розвитку гуманних стосунків між дітьми; формування вміння співпрацювати.

Питання про групові форми навчальної діяльності в психолого-педагогічній літературі посідає важливе місце, тому, що вони відкривають для дітей можливості співпраці, стосунків, пізнання довкілля.

Групова форма навчальної діяльності виникла як альтернатива існуючим традиційним формам навчання. В їх основу покладено ідеї

Ж.-Ж. Руссо, Й. Г. Песталоцці, Дж. Дьюї про вільний розвиток і виховання дитини. Й. Г. Песталоцці стверджував, що вмiле поєднання iндивiдуальної i групової навчальної дiяльностi допомагає успiшному навчанню дiтей, а iх активностi i самодiяльностi пiдвищують ефективностi уроку. З цим пов'язана iдея взаємного навчання, висловлена Й. Песталоцці. Групова навчальна дiяльностi на заняттi створює певнi умови для формування позитивної мотивації учiння школярiв (Х. Й. Лiйметс, К. Ф. Нор, Н. А. Побiрченко, О. Я. Савченко, Г. О. Цукерман, I. М. Чередов, О. Г. Ярошенко та iншi). Як вважають В. В. Виноградова, О. К. Дусавицький, В. В. Рєпкiн, це вiдбувається в групах, де створено умови доброзичливостi, чуйностi, оволодiння учнями формами взаємодопомоги. Як свiдчить шкiльна практика, пiд час групової роботи активiзується дiяльностi всiх без винятку її виконавцiв. Психологи пояснюють це тим, що "одна з найважливиших характеристик людини в групi полягає в тому, що вона звертається до своєї групи як до джерела орієнтації у навколишній дiйсностi" [3, с. 103].

Як свiдчить дослiдження О. Г. Ярошенко, групову навчальну дiяльностi школярiв можна застосовувати на всiх етапах процесу навчання. Проте на етапах первинного сприйняття нового матерiалу належний рiвень цiєї дiяльностi досягається лише за умови, що всi учнi класу характеризуються високим та середнiм рiвнем навчальних можливостей, добре володiють навичками самостiйної роботи i виявляють велику працездатностi [2, с. 21]. У протилежному разi бiльш продуктивною виявляється фронтальна дiяльностi класу пiд керiвництвом учителя. Для молодших школярiв найбільшi можливостi групової навчальної дiяльностi виявляються на етапах закрiплення, поглиблення, систематизації знань [4, с. 10].

Свого часу ще В. О. Сухомлинський обґрунтував i застосував на практицi навчальний та виховний ефекти групи, тобто основну соціально-психологічну закономірностi, що дає змогу пiдвищити рiвень знань, активностi учнiв i створити найбільш сприятливі умови для розвитку особистостi. На думку видатного українського педагога, ефективностi групової роботи забезпечує в першу чергу:

- рiвностi позицій;
- визнання активної ролi учня в процесi пiзнання;
- реалізацію активностi у виглядi самопiзнання, самовираження та самовиховання;

– включення в процес навчання елементів дослідження “як важливої умови самореалізації людини”;

– актуалізацію потенціалу особистості кожного учасника через апеляцію до особистості та забезпечення умов її зростання шляхом пізнання.

Таким чином, групове навчання має всебічне теоретичне обґрунтування.

Безперечно, сучасні технології навчання, у тому числі й групові методи, не виключають подачу знань у готовому вигляді. Однак, головне в іншому: беручи участь в груповій взаємодії, учні активно включаються в процес пізнання, накопичують досвід самостійної творчої діяльності.

Для такого способу отримання знань характерні: поєднання з практикою, осмисленість, особистісна зацікавленість та значимість, емоційне забарвлення. Учасники усвідомлюють себе як особистість через інших членів групи, тобто діє принцип дзеркального відображення.

Ефективна групова робота будується на основі принципів взаємоповаги та співробітництва, а саме:

Принцип рівності позицій означає перегляд стосунків між учителем і учнями.

Керівнику занять відводиться роль не авторитета, а “каталізатора”, який сприяє розвитку мислення чи отримання нового знання. При цьому керівник часто сам виступає в ролі рівноправного учасника групи. Рівність позицій передбачає партнерські стосунки усіх членів групи, визнання цінності кожного, інтересів та прийняття один одного. Тобто, всі учасники мають однакові права й обов'язки.

Принцип активності. Активність відрізняє групову роботу від інших форм навчання. Активність групи залежить від кількох факторів: рівня зацікавленості проблемою, рівня обізнаності, досвіду групової роботи, стосунків у групі тощо.

Принцип дослідницької і творчої позиції учасників. Цей принцип тісно пов'язаний з принципом активності. Він зумовлює відкритість до нового досвіду, здатність і прагнення активно спостерігати за власними діями та їх наслідками. У процесі занять постійно створюються ситуації, в яких учасникам групи доводиться самим вирішувати проблеми, відкривати вже відомі закономірності, реалізувати принципи партнерського спілкування.

Принцип зворотного зв'язку. Передбачає відкрите, аргументоване та конструктивне висловлювання всіх членів групи стосовно різних ситуацій, які виникають в процесі виконання завдань. Робота в групі створює для учня унікальну можливість "побачити себе очима інших". Інформація членів групи стає основною для роздумів, що, в свою чергу створює передумови для генерації нових оригінальних ідей.

Принцип довірливого спілкування у групі дозволяє закріпити довіру, почуття спільності та причетності. Від дотримання цього принципу залежить ефективність взаємодії.

Принцип партнерського спілкування. Партнерське (або за термінологією Л. А. Петровської, суб'єкт-суб'єктне) спілкування характеризується рівністю психологічних позицій учасників, визнанням цінності особистості іншої людини, прийняттям до уваги інтересів партнерів, а також активністю сторін, за якої кожна не тільки відчуває вплив, а й сама такою самою мірою діє на інших, взаємним проникненням партнерів у світ почуттів і переживань, а також взаємною гуманістичною установкою партнерів, прагненням до співучасті, співпереживання, прийняття один одного.

Послідовна реалізація принципів групової роботи забезпечує якісну відмінність таких занять від занять із використанням традиційним методів навчання.

Головна суттєва риса групової роботи полягає в реалізації пізнання через практичні дії. Ця обставина визначає і специфіку використання в роботі групи активних методів, які протягом усього заняття підтримують в учасниках функціонування мислення (пізнавальних психічних процесів), спрямованого на результат у вигляді нових знань.

Технологія групової навчальної діяльності молодших школярів базується на таких положеннях:

- прийоми ділової співпраці, співробітництва;
- спеціальний добір дітей у групи;
- активність кожного учня;
- поєднання всіх форми навчальної діяльності школярів на занятті.

Вчитель опосередковано керує і спрямовує роботу груп. Тому розумна вимогливість учителя повинна поєднуватися з гуманністю – не пропустити ту мить, коли дітям особливо потрібні допомога та увага. Вчитель має можливість більше уваги приділяти конкретній групі: послухати, як проходить опитування, з'ясувати, як консультант керує виконанням

групового завдання, допомогти в разі потреби. Завдяки цьому, якщо якась із груп відчуває певні труднощі під час виконання спільного завдання, вона може розраховувати на консультацію вчителя. Він ретельно вивчає записи в облікових картках консультантів, робить відповідні висновки.

У груповій навчальній діяльності вчитель повинен стати невидимим диригентом, який вміє вчасно почути, помітити, виправити, підтримати кожного учня, організувати співпрацю дітей.

Ми наводимо уривки уроку з української мови (4 клас, тема Прикметник), які в своїй структурі включають групову роботу учнів, спрямовану на формування у молодших школярів навичок співробітництва.

Тема. Прикметник. Значення, питання, зв'язок з іменником.

Мета: – актуалізувати знання про прикметник;

– удосконалювати навички правильної вимови;

– розвивати прийоми ділової співпраці, співробітництва учнів;

– розвивати вміння вживати прикметники у власному мовленні і на письмі;

– виховувати інтерес до навчання, потребу в поглибленні знань, повагу в учнів до багатства рідної мови.

Обладнання: предметні малюнки, таблиця термінів, картки для групової роботи, підручник О. Н. Хорошковської, Н. О. Воскресенської, А. О. Сващенко “Українська мова: Мова і мовлення”

Слова для засвоєння: прикметник, ознака предмета.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань, умінь, навичок.

Хід уроку

Узагальнення і систематизація знань.

Робота в групах.

– Я пропоную вам об'єднатися в групи за принципом розмір, час, колір. Але перш ніж розпочати працювати, повторимо правила роботи в групі.

Правила:

1. Перед початком роботи слід обрати лідера, каліграфу і секунданта.
2. Потрібно уважно читати завдання.
3. Слід стежити за часом.
4. Говорити можна по черзі, вислуховуючи думку кожного члена групи.
5. Презентувати роботу може будь-хто з групи.

1. ЗАВДАННЯ

– Дібрати свої значення до поданих слів.

1 гр.) Розмір (великий, високий, довгий, низький...)

2 гр.) Час (вечірній, осінній, ранній, вчорашній...)

3 гр.) Колір (червоний, голубий, зелений...)

Кожна група записує своє слово в зошити. Визначити рід, число. З одним із слів скласти речення.

2. ЗАВДАННЯ.

1 гр.) – Зміни слова так, щоб утворилися прикметники чоловічого і середнього роду.

Дружня –, весняна –

2 гр.) – Зміни слова так, щоб утворилися прикметники жіночого і середнього роду

Колишній –, модний –

3 гр.) Зміни слова так, щоб утворилися прикметники чоловічого і жіночого роду

Тихе –, сонячне –

3. ЗАВДАННЯ.

Випишіть слова з довідки в потрібній відмінковій формі. Укажи рід, відмінок прикметника.

Слова для довідки: засніжений, тихий, смачний, жовтій, ясний.

1 гр.) Садам я блукаю(....рід,в.) ходою.

2 гр.) На(....рід,....в.)доріжці видно зайченят сліди.

3 гр.) Землю зігрівають промені(....рід,в.)сонця.

Презентація робіт.

Підбиття підсумків роботи у групах.

Оцінювання.

Підсумок уроку.

Вправа "Інтерв'ю"

– Чого ти сьогодні навчився ?

– Що таке прикметник?

– Яка роль у прикметників у мові?

– Що сьогодні видалося складним?

Таким чином, групова форма навчальної діяльності в порівнянні з іншими організаційними формами має низку значних переваг;

1) за той самий проміжок часу обсяг виконаної роботи набагато більший;

2) висока результативність у засвоєнні знань і формуванні вмінь;

3) формується вміння співпрацювати;

4) формуються мотиви навчання, розвиваються гуманні стосунки між дітьми;

5) розвивається навчальна діяльність (планування, рефлексія, самоконтроль, взаємоконтроль).

Використана література:

1. Гин А. А. Приемы педагогической техники : пособие для учителя. – М. : Вита-Пресс, 2002. – 65 с.
2. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. – К. : Видавництво А.С.К., 2004. – 321 с.
3. Святлом С. Групова навчально-пізнавальна діяльність учнів. – К. : Педагогічна думка, 2004. – С. 35-39.
4. Хуторской А. В. Современная дидактика: учебник для вузов. – СПб. : Питер, 2001. – 544 с.
5. Чернеца Н. Особистісне-зорієнтоване навчання: сучасні підходи // Рідна школа. – 2001. – № 9. – С. 13-14.
6. Чушкова Н. Г. Учение – процесс творческий. – М. : Знание, 1991. – 60 с.
7. Ярошенко О. Г. Групова навчальна діяльність школярів: теорія і методика. – К. : Партнер, 1997. – С. 56-59.

КОВШАР Е. *Групповая работа как способ развития умения сотрудничать у младших школьников.*

В статье автор анализирует возможности групповой формы учебной деятельности для развития личности младшего школьника – формирование гуманных отношений между детьми, умение сотрудничать, возможности познания окружающего, получение опыта самостоятельной творческой деятельности.

Ключевые слова: *групповая работа, сотрудничество, эффективность, принципы сотрудничества, принцип равенства позиций, принцип активности, принцип опытнической и творческой позиции участников, принцип обратной связи, принцип доверчивого общения в группе, принцип партнерского общения; результативность, мотивы обучения, творческая активность.*

KOVSHAR O. V. *Possibilities of group form of educational activity of personality of junior schoolboy.*

In the article an author analyses possibilities of group form of educational activity for development of personality of junior schoolboy is forming of gumannikh relations between children, ability to co-operate, possibilities of cognition circumferential, receipt of experience of independent creative activity.

Key words: *group form of educational activity, ability to co-operate, creative activity.*

Колотуша В. П., Колотуша І. В.
Навчально-сертифікаційний центр
Державного підприємства обслуговування
повітряного руху України

**ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ
ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОЮ ПІДГОТОВКОЮ ДИСПЕТЧЕРІВ УПР**

У статті розглядаються питання вдосконалення керування системою підготовки авіадиспетчерів. Описується адаптивне поєднання відповідних інструментів донесення знань (видів навчальних заходів, методів підготовки, технічних засобів навчання) та способів доставляння інформації.